

Naturvärdesinventering Lofsdalen 2014

– med allmän fågelinventering

Inventerare: *Lars-Olof Grund*

Inventeringen

Huvudinventeringen utfördes 22 augusti och en komplettering gjordes 6 september 2014. Efter den första inventeringen upptäckte inventeraren att en del av området i öster hade missats, därav anledningen till den kompletterande inventeringen. Som hjälpmedel användes GPS, karta, kamera, kikare, fältflora och lupp.

Naturvärdesinventeringen bygger på Skogsstyrelsens koncept med nyckelbiotoper och signalarter. Naturvärdesinventering är en översiktlig inventering där man i första hand eftersöker **värdefulla biotoper** för kärlväxter, svampar (mest vedsvampar), lavar, mossor, insekter och fåglar som t.ex. äldre barrskog, kalkbarrskog, lövrik skog, vedrik skog, stora myrar, myrkomplex, sumpskog, rikkärr, surdråg, bäckmiljöer, raviner, rikare eller fuktigare klippor m.m. Ibland kan det också vara naturvärden av mindre omfattning som t.ex. sparad hänsyn på hyggen eller i yngre skogar, ett litet bestånd äldre träd, grova träd, solbelysta träd, brända stubbar, torrakor, en vät m.m.

I andra hand eftersökts **rödlistade arter/signalarter** främst lavar, vedsvampar, växter och storsvampar i skogsbiotoper. Eftersöket görs stickprovvis och främst där biotoperna är värdefulla – av nyckelbiotopskaraktär.

I denna naturvärdesinventering ingår också **fåglar**. Inventeringens viktigaste uppgift är att **identifiera de biotoper/inslag** som naturvärdesarterna (rödlistade och annex 2 – arterna) av fåglar behöver. Det kan även finnas andra skyddsvärda biotoper som inte har dessa arter t.ex. vatten med många arter sjöfåglar.

Om tid på säsongen och väderlek är lämplig, kontrolleras blombesökande **insekter** främst fjärilar och skalbaggar. Hänsyn tas också särskilt för miljöer lämpliga för vedlevande insekter. Dessa sammanfaller delvis med miljöer lämpliga för vedsvampar. Några exempel där miljöerna i huvudsak har ett högt värde för vedlevande insekter: Solbelyst barr- och lövved både stående och liggande ved och gärna sydexponerat. Björkhögstubbar kan hysa många rödlistade vedinsekter men de har sällan rödlistade vedsvampar eller lavar. Större mängder *nybildad* död ved av både barr och löv kan vara värdefullt för vedlevande insekter men har sällan rödlistade arter av vedsvampar. Om det finns en lågkontinuitet i ett område kan denna typ av ved bli värdefull på sikt även för vedsvampar.

Förklaringar till naturvärdeskategorier

Rödlistekategorierna är hämtade från "Rödlistade arter i Sverige 2010" De mest använda kategorierna sträcker sig från livskraftig till utdöd. I naturvärdesinventeringar brukar 4 kategorier användas:

CR – Akut hotad, löper extremt stor risk att dö ut i vilt tillstånd.

EN – Starkt hotad, löper mycket stor risk att dö ut i vilt tillstånd.

VU – Sårbar, löper hög risk att dö ut i vilt tillstånd.

NT – Nära hotad, arten är nära att uppfylla kriterierna för någon av kategorier ovan, nu eller i en nära framtid.

Annex 2 – arter är arter som listats i Natura 2000 – arbetet, ett nätverk av EU: s mest skyddsvärda naturområden för att hejda utrotningen av arter och livsmiljöer.

S – signalart efter skogsstyrelsens Signalartsflora med svampar, lavar och mossor eller skogsstyrelsens lista (www.skogsstyrelsen.se) över kärlväxter som är signalarter.

Alla **orkidéer** är fridlysta och det krävs dispens för att man ska få exploatera ett sådant område.

Några ordförklaringar

hygge = 0-9 år (obs. en granungskog på t.ex. 15 år kallas ofta hygge)

yngre skog = 10-49 år

medelålders skog = 50-119 år

äldre skog = 120 år - och uppåt

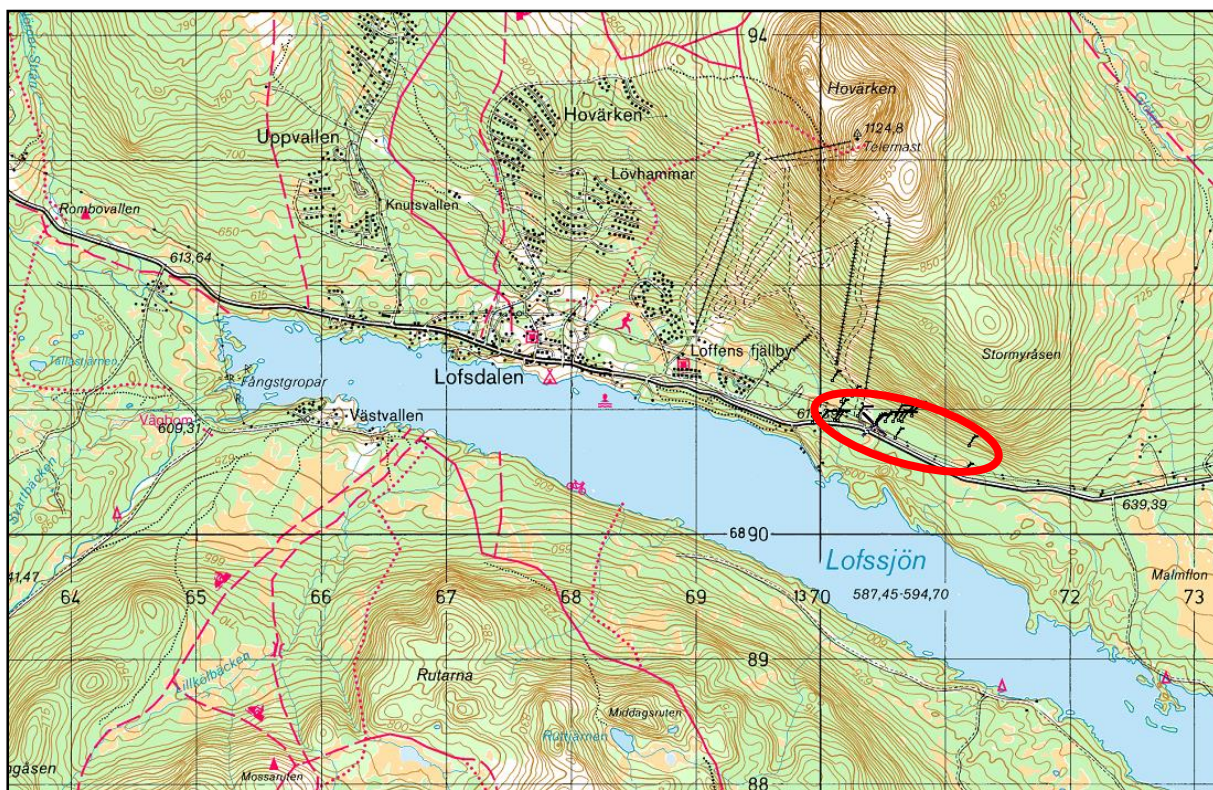
dbh = brösthöjdsdiameter

låga = dött liggande träd

högstubbe = dött avbrutet stående träd

Geografiskt läge

Området ligger ca 3 km öster om Lofsdalen, Härjedalens kommun, Jämtlands län, se figur 1. Det ligger norr om befintlig genomfartsväg ovan Lofssjön och nedan fjället Hovärken.

Figur 1 översiktskarta inventeringsområde. Området ligger innanför röd ellips. Skala 1: 25000 © Lantmäteriet.

Översiktlig områdesbeskrivning

Skogen är till stor del lågvuxen medelålders blandskog eller granskog. Bild från västra delen med luckig skog.

Området är långsmalt och västra delen består i huvudsak av en medelålders blandskog med gran, tall och björk. Den östra delen har tätare granskog ofta med inslag av björk eller tall. Ibland finns det enstaka äldre granar. Skogen är klen och lågvuxen genom det fjällnära läget. Skogen har ibland luckor där föryngring kommit upp. Det finns också björkungskog, yngre blandskog med gran, tall och björk. Olika varianter på sumpskog finns, medelålders gransumpskog, medelålders blandsumpskog av gran och björk där enstaka äldre granar förekommer samt en mindre björksumpskog. Troligen har en gransumpskog fått ökad försumpning efter en avverkning. Skogen överlag är påverkad av plockhuggning och ibland av någon mindre avverkning. Tallskog finns på en mindre kulle och på myrmark. Områdena med tallskog är till ytan små och har medelålders till äldre träd. En smal bård av barrträd finns mellan ledningsgatan och vägen. Den växlar mellan medelålders granar och unga tallar blandat med björkar.

Allra längst i väster finns en tallbevuxen myr, troligtvis ligger större delen utanför det tänkta exploateringsområdet. Längst i öster finns ett liten öppen starrdominerad myr under en kraftledningsgata med rikkärrsarter i kanten. Utöver dessa finns det också några mindre myrstråk, ofta med tall eller med björk. En sparad bäckravin (avgränsad med snitslar från Stora Enso) finns i den västra delen av området. Ett igenslyat dike med låg vattenföring rinner under grusvägen, som skär genom området. Ett surdråg har några hydrofila kärlväxter och är delvis kringgärdat av äldre granar. Brända tallstubbar finns som rester efter

någon 1800-tals brand. Området genomkorsas av en bilväg, en kraftledningsgata, stigar, träningsspår och nedfart från slalombacke. En större parkering finns nedanför slalombacken. Mindre områden med block förekommer. I de högst belägna delarna i den östra delen blir terrängen brant och stenig. Det enda biotopen med ett högre värde är rikkärret, se naturvärdesobjekt 5. I övrigt är biotopena ganska triviala men äger vissa värden genom de rödlistade arterna.

Där terrängen blir brantare blir det mer block i terrängen.

Kraftledningsgatan, till vänster i bild ser man trädbården som vetter mot genomfartsvägen i Lofsdalen.

Fältskikt och flora. Fältskikt av blåbärstyp är vanligast därefter lingontyp. I gransumpskogen och i ett fattigkärr finns fältskikt av starr-fräkentyp med skogsbräken och hjortron. På några ställen med block finns fältskikt av lavrik typ med gulvit renlav, fönsterlav och islandslav. I gransumpskogen är kärlväxter som kråklöver, ekbräken, kruståtel, midsommarblomster, linnea, gullris, lappvide, kärrfräken och kärrgröe vanliga. I en klen björksumpskog växer lappvide och nålstarr. I den västra delen finns en tallbevuxen myr av fattigt typ med hjortron, odon, svartvide, stagg, kråkbär och storsileshår. I kanten av samma myr finns ett bestånd med orkidén jungfru Marie nycklar. Ytterligare fattigkärr finns (vid punkt B), med yngre tall, björk och dominerad av tuvull eller ängsull. Där växer även stjärnstarr, stagg, ljung, dvärgbjörk, storsileshår och jungfru Marie nycklar. Allra längst i öster finns ett rikkärr, se arter under naturvärdesobjekt 5. Orkidéer finns sparsamt och de exemplar som kunde bestämmas var av arten jungfru Marie nycklar. Nära en traktorväg hittades exemplar från gruppen fläcknycklar (jungfru Marie nycklar/skogsnycklar).

Där det är tallskog är det en artfattig flora med mest blåbär, björkpyrola och en noterades. Längs stig/led finns t.ex. arter som norsknoppa, blåklocka, bergssyra, mjölkört, amerikansk dunört, bergdunört, bergssyra, mjölkdunört, hagfibblor, röllika, skogskovall, ärenpris, ob. daggekåpa, smultron, prästkrage, smörblomma, flädervänderot, gullris, ekorrbär, midsommarblomster och ängsull. På ruderatmark som parkeringen nedanför slalombacken, noterades en del andra örter än de på skogsmark som ögontröst, gatkamomill, höstfibbla, revsmörblomma, ängsskallra, vitklöver och röllika.

Gransumpskogen med starr-fräkentyp.

Lavfloran på träden är ganska välutvecklat där träden nått övre medelåldern (80-119 år). Vanliga arter är grå tagellav, manlav, kort skägglav, blåslav, brämlav, näverlav, granlav, stocklav och garnlav **NT**. Några fler rödlistade arter utöver garnlav hittades, se mer under rubrikerna *Identifierade naturvärdesobjekt* och *Övriga naturvärden*. I västra delen är mängden död ved är överlag liten. Det finns någon uppkapad stock, avkapade stubbar, några vindfällan och mossöverbuxna stubbar sedan dimensionsavverkningens dagar. Endast några triviala vedsvampar kunde hittas som rotticka, vedmussling, björkeldticka och fnösketicka. I östra delen finns det några ansamlingar med granlågor och någon död stående gran. På de substraten växte några rödlistade vedsvampar, se mer under rubrikerna *Identifierade naturvärdesobjekt* och *Övriga naturvärden*. I övrigt hittades triviala arter som vedmussling och violticka.

Äldre gran med knottrig blåslav **NT** och garnlav **NT**.

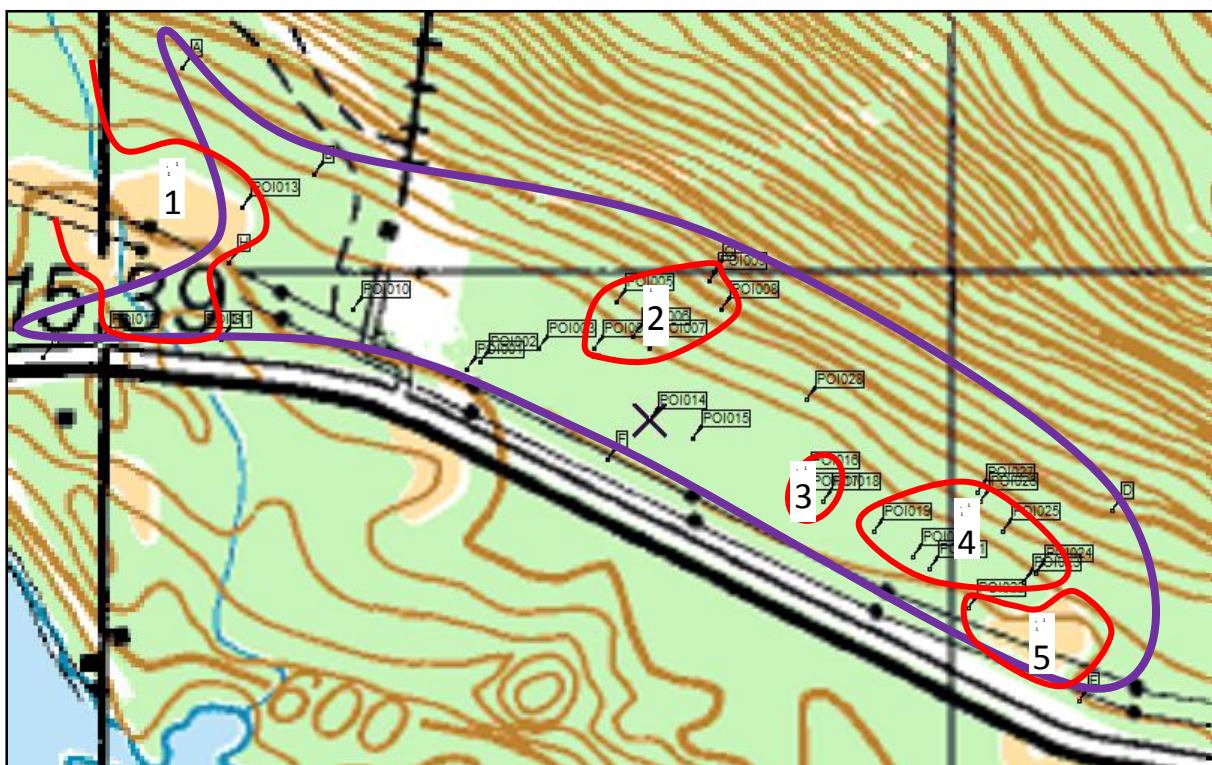
Den rödlistade garnlaven **NT** är vanlig i området. I Norrland är den vanlig i glesa fuktiga granskogar från ca 100 år och uppåt.

Fågelliv. Området är relativt begränsat och utan sjöar el. mindre vatten. Några små vattendrag/surdråg finns. Skogen är sällan äldre och har endast mindre mängder död ved. Myrmarken är till stor del trädbevuxen och mindre. De öppna myrarna har inget värde för myrfåglar pga. sin ringa storlek men de kan ha en viss betydelse för skogshöns. Alla tre skogshönsen (orre, tjäder och järpe) utnyttjar myren på olika sätt. Inventeringen gjordes i häckningssäsongens slutfas men förvånansvärt många av de vanliga skogstättingarna noterades. Det intressantaste arter i denna typ av skogsbiotoper är oftast stannfåglarna t.ex. hackspettar, skogshöns och lavskrika. Vanliga tättingar observerades: grönsiska, rödhake, kråka, nötväcka, nötskrika, lavskrika **NT**, bofink, tofsmes, talltita, kungsfågel, gärdsmyg och spillkråka **annex 2 -art** (hackmärken). Lavskrika observerades i den östra delen av inventeringsområdet och norr om den västra delen (utanför inventeringsområdet). Bebyggelse innebär en biotopförlust men det finns ändå stora sammanhängande barrskogar kring Lofsdalen, så en exploatering utgör inte i nuläget något hot mot någon lokal fågelpopulation. Spillkråkan har använt området till födosök. Det finns relativt få spår efter den och den födosöker över stora områden. Lämpliga boträd och träd att söka föda på är mycket begränsat. Dess främsta födokälla är hästmyror och bor ofta i äldre rötade granar. Naturvärdesobjekt 1 och 4 kan sägas ha ett visst värde för fågellivet, se under rubriken Identifierade naturvärdesobjekt.

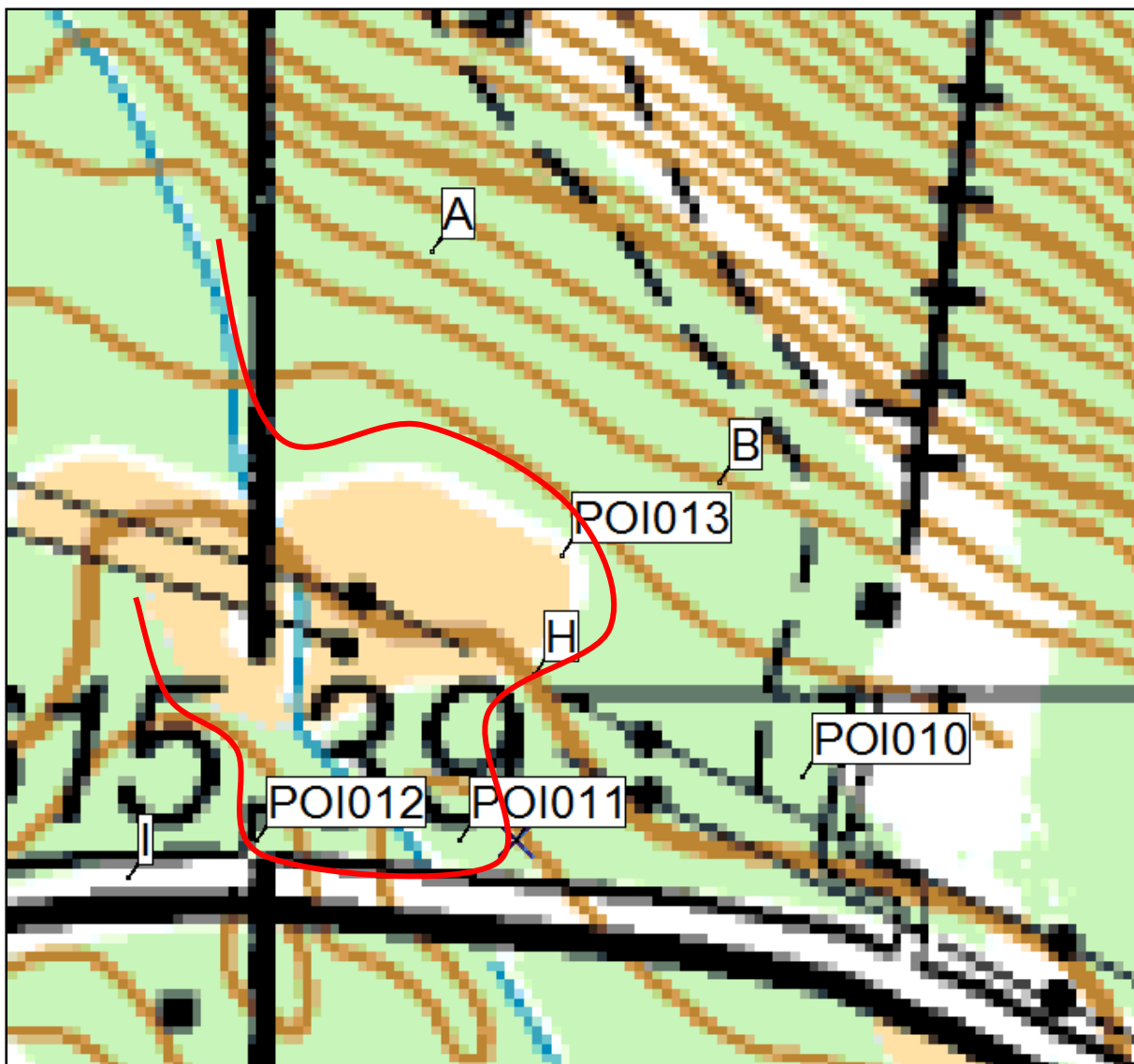
Talltita på födosök i området, en vanlig tätting i boreal skog.

Identifierade naturvärdesobjekt

Figur 2 översiktskarta med de fem naturvärdesobjekten. Inventeringsområdet ligger innanför lila linje. Skala 1: 5 000 © Lantmäteriet.

1. **Bäckmiljö.** Se Figur 3 nedan. Innanför den röda avgränsningen, finns en bäckmiljö. Bäckmiljön söder om myren är ravinliknande, sparad och avgränsat med snitslar, märkta med Stora Enso. Området förlängdes något 10-tal meter västerut jämfört med snitslingen, eftersom den låglänta terrängen fortsätter med samma typ av granskog. Där växer högörtsväxter som kärrfibbla **S**, strätta, älggräs, kärtistel, midsommarblomster och flädervändrot. Det finns också lågörtsväxter som slätterblomma, ekorrbär, ekbräken, hultbräken, harsyra, humleblomster, smörblomma, kärrfräken och andra växter som linnea, skogsfräken, kabbeleka, gullris m.fl. Skogen är ca 100-årig granskog med lite alar kring bäcken. Det finns troliga hackmärken efter spillkråka **annex 2 – art** och miljön är fin för järpe **annex 2 – art**. Myren har betydelse för vattenföringen i bäcken eftersom den samlar upp vatten och avvattnas genom bäcken. I ovankant, norra delen av myren finns ett bestånd av jungfru Marie nycklar **S**. En särskild insektsfauna är knuten till rinnande vatten.
Naturvärdesklassning: *Visst naturvärde*. Värdena ligger i att bäckmiljön med 100 - årig granskog är en värdefull naturtyp, en värdefull fågelbiotop och att det finns en artrikare flora än omgivande skogsmark.
Hänsyn: Miljön innanför den streckade röda linjen bör ses som en helhet och inte påverkas av exploatering som t.ex. byggnader, vägar, diken osv.

Figur 3 Detaljkarta naturvärdesobjekt 1. Skala 1: 2 500 © Lantmäteriet.

Koordinater RT90 2, 5 gon V

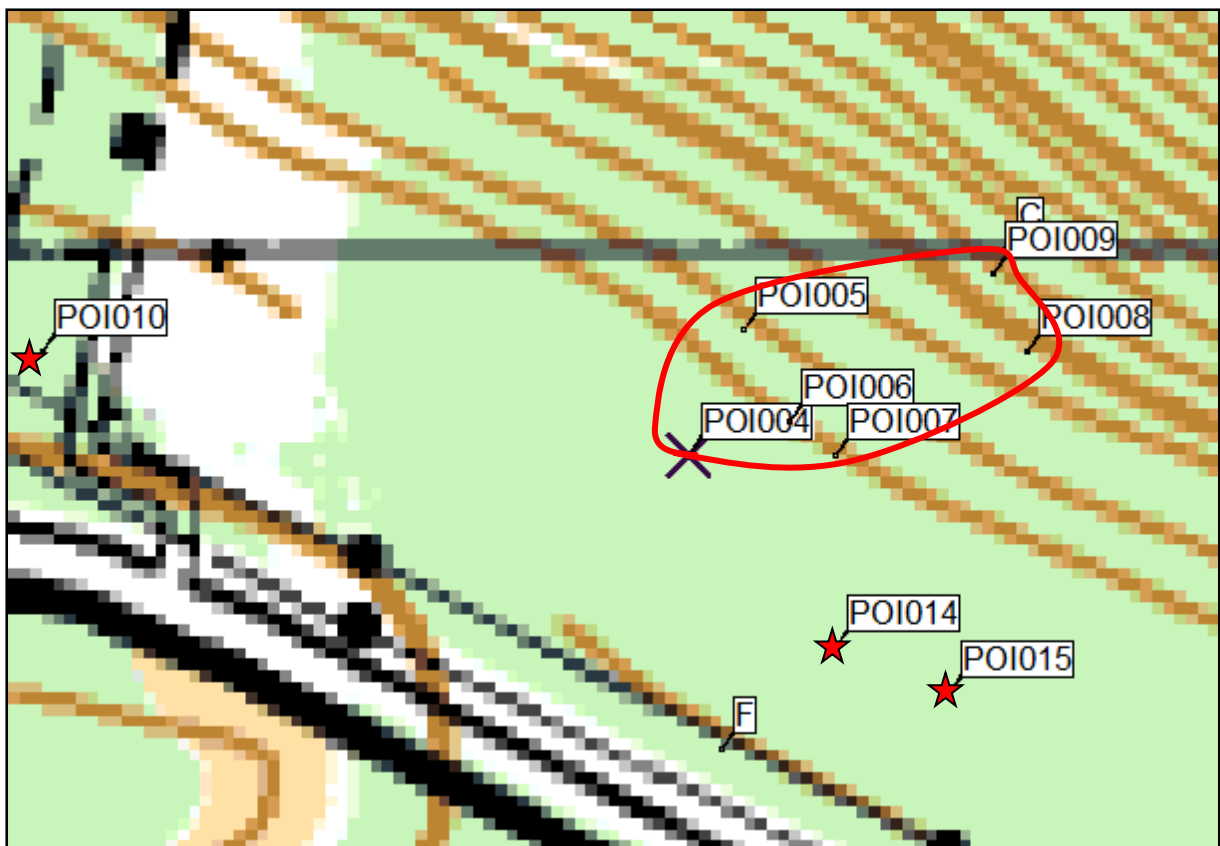
	x	y	objekt
POI010	6890961	1370247	se under figur 4
POI011	6890925	1370059	bäckmiljö
POI012	6890925	1369952	punkt för hänsynsgräns bäckmiljö
POI013	6891079	1370114	orkidén jungfru Marie nycklar S , myr

2. **Gles medelålders granskog.** Granskogen är överlag gles och lågvuxen och har fläckvis med myrmark. Den ligger i en rätt brant sydvästsluttning, är medelålders med enstaka äldre träd. Det finns också en klen björksumpskog med lappvide. Sumpskogen har ett källflöde i kanten. Enar, yngre björkar, rönnar, sälgar och gråalar

har spridda förekomster. Fältskiktet är mest av blåbärstyp men t.ex. lavrik typ finns med gulvit renlav och fönsterlav, där det är stenigt. Det finns lite bränd ved mest lågor men även någon stubbe. På en 2,5 m hög bränd tallstubbe finns kolflarnlavar **NT** (*Hypocenomyce anthracophila/castaneocinerea*). I skogen inkl. myrmarken växer blåbär, kärrdunört, nålstarr, sumpstarr, vattenklöver, lappvide, jungfru Marie nycklar **S**, torta, björkpyrola. Knottrig blåslav **NT** hittades på två ställen på äldre granar och garnlav **NT** finns fläckvis, också på gran.

Naturvärdesklassning: Visst naturvärde. Skogen är trivial men de rödlistade arterna har ändå ett värde. Den värdefullaste arten är knottrig blåslav **NT** och den grova tallen vid POI008. Knottrig blåslav har sitt huvudutbredningsområde i de fjällnära skogarna och behöver äldre träd. Tallen värdefull för bl. a tjäder och hackspett.

Hänsyn: Spara gärna de koordinatsatta träden eller träd kring de punkterna.

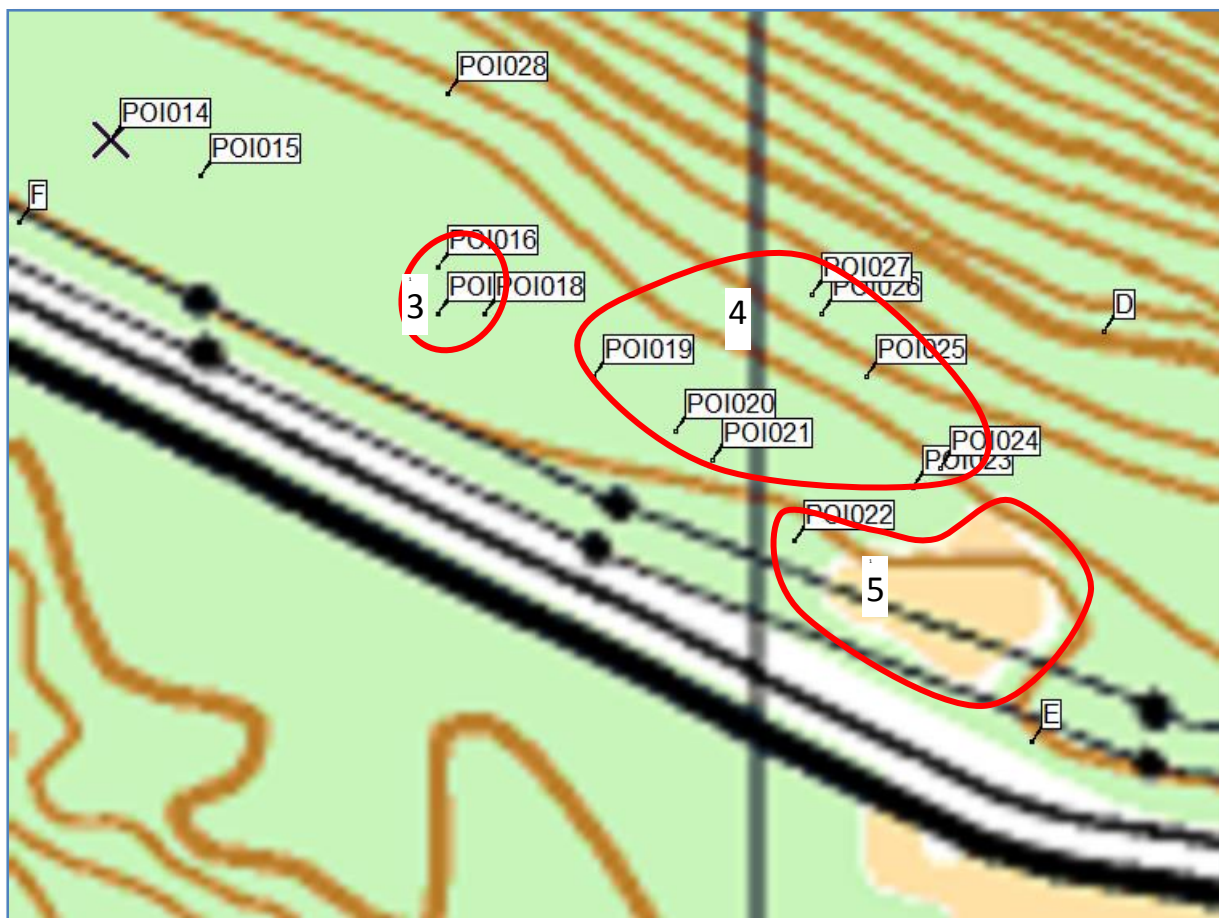
Figur 4 Detaljkarta naturvärdesobjekt 2, inom röd markering samt övriga naturvärden, röda stjärnor. Skala 1: 2 500 © Lantmäteriet.

Koordinater RT90 2, 5 gon V

	x	y	objekt
POI004	6890916	1370529	knottrig blåslav och garnlav, båda NT , äldre gran
POI005	6890971	1370557	källflöde
POI006	6890928	1370573	orkidén jungfru Marie nycklar S

POI007	6890916	1370597	knottrig blåslav NT , äldre gran
POI008	6890961	1370682	grov äldre tall
POI009	6890993	1370667	kolflarnlavar NT
POI010	6890961	1370247	grov sälk med stuplav S
POI014	6890830	1370595	orkidé, fläcknycklar (jungfru Marie nycklar/skogsnycklar)
POI015	6890811	1370645	granticka NT , stående död gran

3. **Surdråg med äldre granar.** Se Figur 5 nedan. Mellan POI016-17 finns ett surdråg med granskog som är drygt 100 år, men fläckvis finns äldre träd mellan POI016-18. Från POI0117 och mot vägen är det ungskog. Kring surdråget växer humleblomster, fjälldunört, revsmörblomma, harsyra, bäckbräsma, skogsvinbär och nordbräken.
- Naturvärdesklassning:** *Visst naturvärde*. Värdena ligger i att surdråg är en skyddsvärd biotop, att det finns en artrikare flora än omgivande skogsmark och fläckvis med äldre granar.
- Hänsyn:** Området bör sparas och inte påverkas av diken, schaktarbeten m.m.

Figur 5 Detaljkarta naturvärdesobjekt 3-5. Skala 1: 2 500 © Lantmäteriet

Koordinater RT90 2, 5 gon V

	x	y	objekt
POI016	6890760	1370774	surdråg, delvis äldre granar
POI017	6890736	1370775	surdråg, delvis äldre granar
POI018	6890733	1370799	surdråg, delvis äldre granar
POI019	6890699	1370859	ullticka NT , granlåga
POI020	6890671	1370903	granlågor
POI021	6890656	1370925	granlågor, spillkråka (hackmärken) annex 2 –art
POI022	6890609	1370972	rikkärr
POI023	6890642	1371037	tre äldre tallar, kolflarnlavar NT
POI024	6890651	1371049	gräns mot stenigt område
POI025	6890699	1371009	violettgrå tagellav NT , gran
POI026	6890735	1370983	spillkråka annex 2 –art (hackmärken)
POI027	6890747	1370981	underjordisk bäck
POI028	6890857	1370778	övergång till gles mager granskog

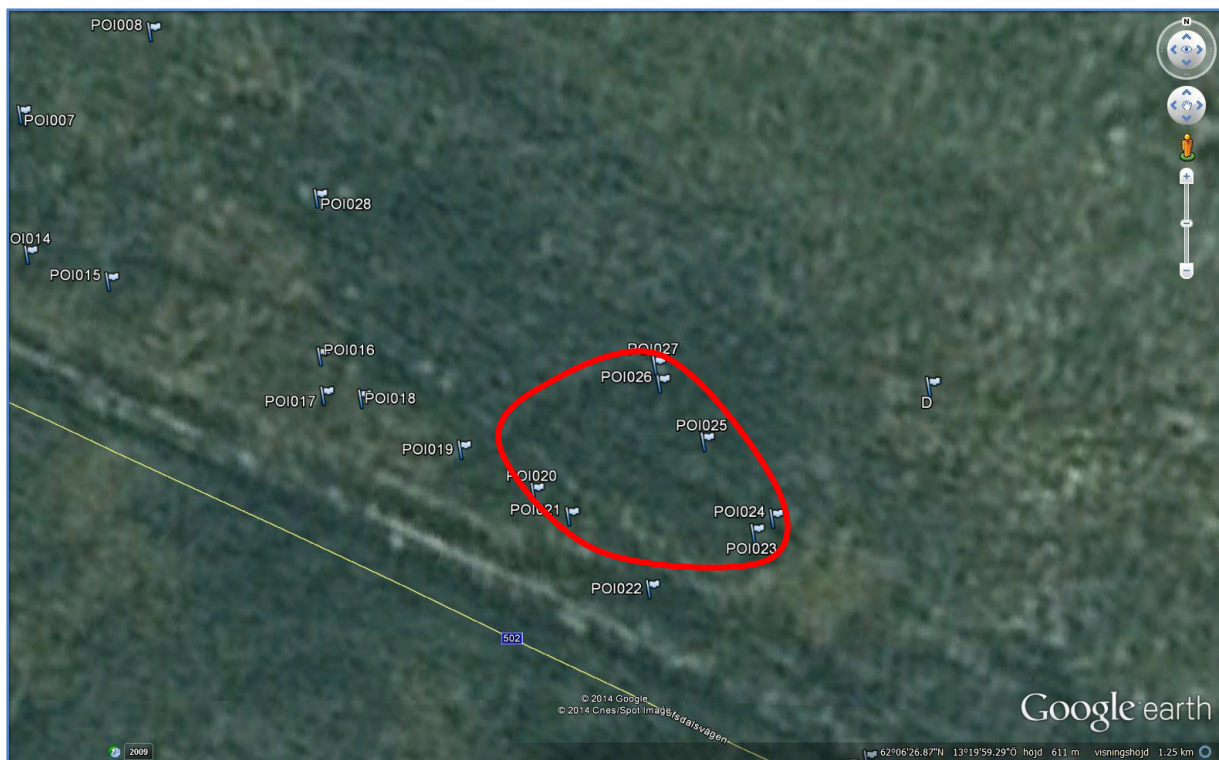

Surdråget vid naturvärdesobjekt 3 med bäckbräsma i vattnet.

4. **Granskog.** Se Figur 5 ovan. Granskogen börjar närma sig äldre och är mestadels klen, medelålders och mossig. En del av skogen har tät, klena och lågvuxna granar. Det finns enstaka sälgar. På några ställen finns det stående och liggande död ved. Vid en sådan ansamling av ved växer ullticka **NT** och spillkråkan **annex 2 – art** hade födosökt där på en låga. Lavskrika **NT** observerades strax väster om POI027 och utnyttjar säkert ofta området. I granskogen finns garnlav **NT** och violettgrå tagellav **NT**. Vid POI023-24 finns tre äldre tallar runt 150 år och en bränd tallstubbe med kolflarnlavar **NT** (*Hypocenomyce anthracophila/castaneocinerea*). En underjordisk bäck finns vid POI027.

Naturvärdesklassning: *Visst naturvärde.* Skog som börjar närma sig äldre med död ved har ett värde. Minst fyra rödlistade arter finns och några äldre tallar samt en annex – 2 art som utnyttjar området. Garnlav och violettgrå tagellav är inte så krävande arter i Norrland. Ullticka är ganska vanlig i denna typ av påverkade barrskogar i Norrland men kräver ändå att det finns död ved. Kolflarnlavarna är vanliga men kommer att minska kraftigt på sikt om inga tallskogar brinner. Deras överlevnad hänger på att de äldre brända stubbarna sparas. I fjällnära skogar är det vanligare med fler rödlistade arter jämfört med en motsvarande produktionsskog i skogslandet. Antagligen beror det på att träd- och lågakontinuiteten är mindre påverkad i landskapet.

Hänsyn: Det optimala är förstås att lämna området orört. Kan man planera så att området blir så lite påverkat som möjligt är det bra. Om området delvis exploateras föreslår jag att man prioriterar att spara den östra delen av skogen mot myren, naturvärdesobjekt 5. Gamla brända tallstubbar bör sparas.

Figur 6 Satellitfoto naturvärdesobjekt 4. © Lantmäteriet

Den rödlistade ulltickan i naturvärdesobjekt 4, en vitrötare som angriper lågor i ett tidigt nedbrytningsstadium.

5. **Rikkärr.** Se Figur 5 ovan. En liten öppen myr där buskar med en, björksly och skott av gran och tall börjat växa in på sidorna. Främst i kanten av myren finns rikkärrsarter: slåtterblomma, dvärglumner, björnbrodd, snip, gräsull samt andra arter som gynnas

av rikare förhållanden: strätta, fjällskära och norskpyrola. Norskpyrola är kalkgynnad och borde kunna räknas som en rikkärrsindikator. Vattenklöver växer också där.

Naturvärdesklassning: *Påtagligt naturvärde*. Rikkärr (7230) är ett Natura 2000 habitat.

Hänsyn: Området bör sparas och inte påverkas av diken, schaktarbeten m.m.

Naturvärdesobjekt 5, rikkärr med kraftledningsgata.

Övriga naturvärden

Naturvärden som inte finns inom de fem naturvärdesobjekten är enstaka fynd (utom garnlav) av rödlistade arter eller signalarter, se Figur 4. Fynden av garnlav är inte koordinatsatta eftersom den är så vanlig. Garnlav **NT** är vanlig överhuvudtaget i Norrland när granskogarna blir hundra år och uppåt, men det ska gärna vara lite glesa och fuktiga skogar.

Se Figur 4. Vid POI010 finns en grov (för att vara i fjällnära läge) **sälg** med stuplav **S**. Den kan man gärna spara. Grövre lövträd är en stor brist vara i våra skogar och sälgar är viktiga för insekter, lavar och fåglar. Vid POI014 finns fläcknycklar (jungfru Marie nycklar/skogsnycklar) vid en traktorväg och granticka **NT** vid POI015. Orkidén jungfru Marie nycklar finns på flera ställen i området. Granticka etablerar sig redan i medelålders granskog i Norrland om det finns stående död ved. Arterna är så pass triviala att ingen speciell hänsyn behöver tas i dessa fall, men man måste ändå söka dispens före exploatering eftersom orkidéer är fridlysta.

Som **allmän hänsyn** föreslår jag att man sparar alla lövträd med en brösthöjdsdiameter över 20 cm. Det är få träd i den dimensionen inom området.

Referenser

Svensk standard för naturvärdesinventering, SS199000:2014, Swedish standard institut

Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1 NV-04493-11, rikkärr

Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1 NV-04493-11, öppna mossar och kärr

Våtmarksinventeringen – resultat från 25 års inventeringar, Nationell slutrapport för våtmarksinventeringen (VMI) i Sverige, RAPPORT 5925 • JANUARI 2009, Naturvårdsverket

Nya artportalen, webbaserad databas över fynd av växter, SLU m.fl.

Artportalen, Svalan, webbaserad databas över fynd av fåglar, SLU m.fl.

Artdatabanken, SLU, artfaktablad om rödlistade arter

Naturvårdsverket, Natura 2000, Art- och naturtypsvisa vägledningar över fåglar

Fågelguiden, andra upplagan, 2009, Svensson m.fl.

Nordens fåglar, 2007, Staav & Fransson

Fåglar i Sverige – antal och förekomst, 2012, Sveriges ornitologiska förening

Rödlistade arter i Sverige 2010, Artdatabanken, SLU

Signalarter, 2000, Skogsstyrelsen

Barrskogar, nyckelbiotoper i Sverige, 2011, Skogsstyrelsen

Tickboken, 2003, Jaederfält (Sveriges mykologiska förening)

Bonitering, markvegetationstyper, skogsmarkflora, 1994, Skogsstyrelsen

Fjällflora, 2011, Mossberg & Stenberg

Den nya nordiska floran, 2008, Mossberg & Stenberg

Ekologisk katalog över lavar, 1995, Artdatabanken SLU

Ekologisk katalog över mossor, 1995, Artdatabanken SLU

Lavar en fälthandbok, 1982, Moberg & Holmåsen

Naturvårdsverket, Natura 2000, Art- och naturtypsvisa vägledningar över fåglar

Fågelguiden, andra upplagan, 2009, Svensson m.fl.

Nordens fåglar, 2007, Staav & Fransson

Fåglar i Sverige – antal och förekomst, 2012, Sveriges ornitologiska förening

Rödlistade arter i Sverige 2010, Artdatabanken, SLU

Signalarter, 2000, Skogsstyrelsen